

Vrije grond voor voedselproductie.

We zijn gewend aan het kopen en verkopen van grond, een principe dat momenteel weinig onvrede lijkt te veroorzaken. Als gevolg hiervan is het eigendom van grond verspreid over veel mensen, en de wet en handhaving lijken excessen te voorkomen. Maar schijn bedriegt: de gangbare praktijken in de landbouw en veeteelt hebben ecologisch desastreuze gevolgen, en er is weinig discussie over voedingskwaliteit. Het verband tussen deze problemen en het eigendomsvraagstuk is echter complex en moeilijk te doorgronden.

1. Eigendom en waarde

Grond heeft een waarde omdat het verhandelbaar is, waarbij eigendom van de ene naar de andere partij kan overgaan. Deze overdracht kan economisch gemotiveerd zijn, vooral wanneer een ander gebruik van de grond winstgeverder is. Bijvoorbeeld, als landbouwgrond kan worden omgezet in bouwgrond, stijgt de waarde ervan aanzienlijk, vooral in tijden van schaarste aan bouwgrond.

In gebieden waar grond schaars is, stijgt de waarde als gevolg van die schaarste, maar dit lost het probleem niet op. De echte vraag is wie de grond zal gebruiken, en dit moet juridisch worden bepaald, niet door simpelweg de hoogste bieder. Het wijzigen van bestemmingsplannen kan de waarde van grond drastisch veranderen, waardoor gewestplannen een instrument worden voor speculatie.

De uitbreiding van stedelijke gebieden leidt tot het uitkopen van boeren, die dan veel geld hebben om nieuw land te kopen. Dit veroorzaakt een prijsstijging van alle grond, waardoor de waarde ervan in de waan van het moment komt, terwijl zowel de waarde als het gebruik van grond vragen om een langetermijnaanpak.

2. Eigendom en gebruik

Het gebruik van grond hangt sterk af van de persoonlijke ontwikkeling van de gebruiker. Onze rechtsverhoudingen, vooral met betrekking tot eigendomsrecht, zijn voornamelijk gebaseerd op het Romeinse recht van 2000 jaar geleden. Volgens dit recht is het aan de eigenaar om te bepalen hoe de grond wordt gebruikt en door wie. Dit heeft geleid tot het voortzetten van winstmotieven van eigenaren in het gebruik van de grond, waarbij grond steeds meer wordt gezien als een economische factor en boerenbedrijven als fabrieken. Dit leidt tot het idee dat grond kan worden afgeschreven en verbruikt, wat echter in contrast staat met de gedachte aan een levende aarde die moet worden behoeft en verzorgd.

3. Eigendom en eigendomsrecht

In het Romeinse recht was het eigendomsrecht voornamelijk van toepassing op de bovenlaag van burgers en niet voor slaven. De omstandigheden in onze moderne samenleving zijn echter drastisch veranderd.

In de praktijk zien we verschillende aanpassingen op het eigendomsrecht, maar deze aanpassingen richten zich vaak niet rechtstreeks op het eigendomsrecht zelf. Bijvoorbeeld, huidige gewestplannen hebben een sterke beperkende invloed op het gebruik van grond door eigenaren. Daarnaast leggen mestwetgeving en andere milieuregels ook beperkingen op aan grondeigenaren. Pachtconstructies geven daarentegen weer rechten aan grondgebruikers, maar beperken tegelijkertijd de rechten van de eigenaren.

Kortom, het alomvattende eigendomsrecht van de Romeinse tijd moet worden aangepast naar een gedifferentieerd eigendomsrecht in onze moderne samenleving. Een voorstel is om dit alomvattende recht op te splitsen in vier subrechten.

I Het verbruik of het gebruiksrecht.

Degene die het land bewerkt, bezit dit recht. Consumenten verkrijgen het recht om producten te gebruiken door ze te kopen.

Toegepast in de Biologisch-dynamisch (DB) landbouw:

- De boer heeft zeggenschap over hoe hij het land bewerkt, terwijl consumenten via abonnementen het gebruiksrecht van BD producten verkrijgen.

II Het bestemmingsrecht.

Dit omvat het recht om te bepalen wie het gebruiksrecht mag uitoefenen, bijvoorbeeld welke boer op een bepaald terrein werkt. Het recht met betrekking tot producten wordt bepaald in het handelsproces tussen boer en consument, waarbij de hoogste bieder het product krijgt.

Toegepast in de BD landbouw:

- Beheersstichtingen hebben het bestemmingsrecht over de grond, maar boeren behouden zeggenschap over hun eigen activiteiten. Groothandels bepalen welke producten worden verhandeld of in abonnementen opgenomen.

III Het beheersrecht.

Het recht om specifieke investeringen te doen, zoals het aankopen van land, het toewijzen van landbouw- of natuurbestemmingen, of investeringen in transport, opslag, koeling en verwerking van producten.

Toegepast in de BD landbouw:

- Beheersstichtingen beheren de grond, terwijl investeerders het beheersrecht hebben over transport, opslag en machines.

IV De identiteitsvraag.

Dit betreft de vraag of een bedrijf of stuk grond zich bij een bepaalde beweging mag aansluiten, zoals een biologisch-dynamisch (BD) bedrijf. Het omvat ook de vraag onder welke merknaam een product op de markt mag worden gebracht. Het onderscheiden van eigendomsrechten op deze manier maakt een gedifferentieerde benadering van eigendomsvragen mogelijk.

Toegepast in de BD landbouw:

- Organisaties zoals de Demetercommissie en Stichting Loverendale bepalen welke boeren zichzelf BD boeren mogen noemen of onder een bepaald merk mogen opereren.

De verschillende rechten zijn nu aardig gedefinieerd, maar er blijven nog enkele vragen open. Hoe worden de verschillende aspecten die met deze deelrechten samenhangen met elkaar verbonden? Hoe wordt bepaald welke boer op welk bedrijf mag werken en wanneer het niet langer verantwoord is voor een boer om de zeggenschap over een bedrijf te behouden? Een besluitgroep bestaande uit afgevaardigden van de BD vereniging, BD boeren en beheersstichtingen lijkt noodzakelijk. Deze

groep stelt kandidaten voor, waarna alle direct betrokkenen via een voorkeursstemming hun keuze aangeven. Vervolgens neemt de groep een eindbeslissing.

Elk verkregen recht brengt ook verplichtingen met zich mee. De groepen met verworven rechten moeten zich houden aan de verplichtingen die bij die rechten horen.

4. Overgang van eigendom

Wanneer we het eigendomsrecht op grond differentiëren zoals eerder beschreven, vereist de overgang van eigendom van grond een complexer proces dan simpelweg de grond kopen en klaar. Verschillende rechten en plichten moeten op elkaar worden afgestemd, rekening houdend met de belangen van alle betrokken partijen. Deze meer gecompliceerde aanpak is essentieel voor de lange termijn levensvatbaarheid van de BD landbouw. Als we dat niet doen, zullen individuele boeren grondeigenaar blijven en bij bedrijfsbeëindiging zoeken naar de meest voordelige optie, wat kan resulteren in de verkoop van BD bedrijven aan gangbare landbouwbedrijven vanwege financiële redenen. Dit zou betekenen dat BD bedrijven steeds opnieuw vanaf de grond moeten beginnen, wat hun ontwikkeling en investeringsniveau belemmert.

Door het eigendom van grond onder te brengen in beheersstichtingen, wordt het beheersrecht bij deze stichtingen gelegd. Zo kan voorkomen worden dat de grond telkens opnieuw verkocht moet worden, wat de waardebeoordeling van de grond overbodig maakt. Daarnaast blijft de vraag hoe de overdracht van het bedrijf van de oude naar de jonge boer moet plaatsvinden. Dit kan worden opgelost via een proces waarin redelijke pensioenregelingen voor uittredende boeren worden gezocht en geschikte jonge boeren met de nodige capaciteiten, opleiding en ervaring worden geselecteerd. Door deze aanpak kunnen verschillende segmenten binnen de BD-beweging samenwerken en bijdragen aan de gemeenschapsvorming en ontwikkeling van de BD-beweging.

5. Consequenties

Het vrij maken van grond heeft diverse implicaties. Dit omvat het verkopen van grond aan beheersstichtingen, die deze vervolgens ter beschikking stellen aan boeren die volgens de BD-methode willen werken. Deze stichtingen hebben voldoende financiële middelen nodig om grond te verwerven binnen de bestaande rechtsverhoudingen, zonder boeren extra financiële lasten op te leggen in de vorm van rente of pacht.

Het is de verantwoordelijkheid van deze stichtingen om op verantwoorde wijze financiering aan te trekken, met behoud van hun langetermijnvrijheid, en om gronden en bedrijven aan te kopen die boeren in staat stellen om op een verantwoorde manier een BD-bedrijf te runnen.

Het vrij maken van grond houdt ook een verantwoordelijkheid in met betrekking tot opvolging. Dit omvat het bieden van opleidingsmogelijkheden voor jonge boeren en het maken van onderscheid tussen boeren met voldoende capaciteiten en zij die dit niet hebben.

Daarnaast impliceert het vrij maken van grond ook een verantwoordelijkheid met betrekking tot de organisatie van de afzet van producten. Het abonnementensysteem kan een uitstekend instrument zijn om deze verantwoordelijkheid gezamenlijk te dragen.

Kortom, het vrij maken van grond is in het belang van iedereen die betrokken is bij de BD-landbouw en die streeft naar een vruchtbare toekomst. Het is niet alleen een zaak van boeren en idealisten, maar ook van verwerkers, handelaars, consumenten en anderen die zich inzetten voor dit doel.

Het artikel hebben we (iets aangepast) van Jan J.C. Saal mogen overnemen.